

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 58
Godina XXIX
Novembar, 2024.
[str. 293-294]

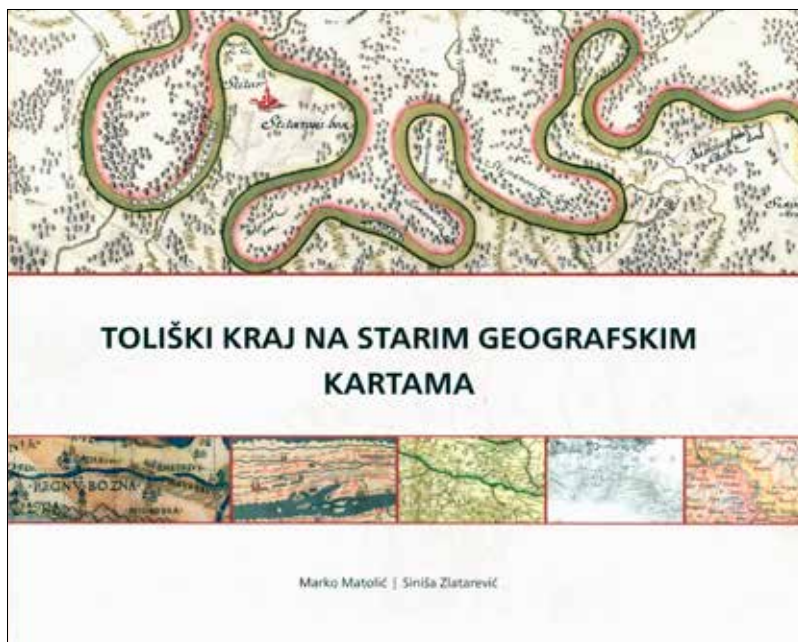
© Monos 2024

**Marko Matolić, Siniša
Zlatarević: Toliški kraj na starim
geografskim kartama*****Tolisa: Zaklada "Terra Tolis", 2024.***

Stare karte važan su historijski izvor, kako za proučavanje povijesti zemalja i širih geografskih predjela, tako i za tzv. lokalnu historiju, koja se bavi istraživanjem prošlosti pojedinih naselja ili manjih predionih cjelina. Historijska geografija i kartografija Bosne i Hercegovine do danas je nedovoljno istražena, uprkos nekim značajnim objavljenim djelima, od kojih posebno treba istaći poznatu monografsku studiju Ratimira Gašparovića ("Bosna i Hercegovina na geografskim kartama od prvih početaka do kraja XIX vijeka", 1970.), kao i "Povijesni atlas Bosne i Hercegovine" (2002.), kojeg su priredili Zijad Šehić i Ibrahim Tepić. Najveći dio kartografskih izvora zapadnog je porijekla, a kao historijska vrela najveću vrijednost imaju one karte zasnovane na neposrednom uvidu i prikupljanju podataka na terenu – u prvom redu, dakle, habsburške, odnosno austrijske karte, koje su najčešće nastajale na osnovu izvještaja i skica brojnih uhoda koji su prolazili i putovali Bosanskim ejaletom.

Bosanska Posavina i područje Tolise prostor je koji se stoljećima nalazio na granici Osmanskog carstva i Habsburške monarhije, u vidokrugu austrijskih kartografa: kao pogranični kraj bio je znatno dostupniji i otvoreniji austrijskim špijunima negoli unutrašnjost Bosne, a mirovni sporazumi o razgraničenjima s kraja XVII. i iz prve polovice XVIII. stoljeća pružali su mogućnost i neposrednog snimanja na terenu. Spomenuti prostor je, iz tog razloga, znatno bolje, preciznije i pouzdanije prikazan na starim kartama, danas rasijanim po raznim arhivima i bibliotekama.

Raskošno opremljena monografija "*Toliški kraj na starim geografskim kartama*", autora Marka Matolića – već dobro poznatog i afirmisanog istraživača lokalne historije

i kulturne baštine Bosanske Posavine, te Siniše Zlatarevića, grafičkog dizajnera, predstavlja pokušaj da se na jednome mjestu objedine poznate i dostupne stare geografske karte šireg prostora Tolise, odnosno istočnog dijela Bosanske Posavine – inače, prostora koji je nekoć ulazio u sastav Gračaničkog kadiluka.

U knjizi su donesene 23 stare karte na kojima je ucrtan i ovaj prostor – od čuvene kasnoantičke mape “Tabula Peutingeriana” (tj. njezine sačuvane preslike iz XIII. vijeka), pa do austrougarske topografske karte iz 1886. godine – prve koja je nastala na osnovu katastarskog premjera zemljišta Bosne i Hercegovine. Monografija je veoma lijepo i pregledno uređena i grafički dizajnirana: isječak svake karte, vezan za Toliški kraj, donesen je preko cijele desne stranice, dok su na lijevoj osnovni podaci, opis i kraći

historijsko-geografski komentar. Svaka karta objavljena u ovoj knjizi sadrži podatke o nazivu, razmjeru, godini i mjestu izdanja, imenu autora, uz kraći opis vremena i okolnosti nastanka, ali i pojašnjenje ucrtanih lokaliteta, oznaka i toponima na širem prostoru Tolise. Knjiga sadrži i predgovor, odnosno uvodne napomene autora, kao i pogovor recenzenta Miroslava Neretljaka.

“Toliški kraj na starim geografskim kartama” može se ocijeniti veoma korisnim djelom za svakoga ko se interesira za prošlost ovoga područja, Bosanske Posavine, pa i cijele sjeveroistočne Bosne. Istraživačko-publicistički poduhvat koji je doveo do izrade, objavljivanja i štampanja ovakve knjige, stoga, zaslužuje svaku pohvalu.

Edin Šaković